

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО ЛАТИНСКИ ЕЗИК ЗА ПОСТИГАНЕ НА НИВО, ЕКВИВАЛЕНТНО НА А1

(Общообразователна подготовка)

Обучението по латински език в първи гимназиален етап на средната образователна степен е насочено към овладяване на основни знания, умения и отношения, свързани с изграждането на компетентности на ученика в работата с текстове на латински език.

Тази програма поставя началото на обучението по латински като чужд език за учениците от IX клас и завършва в X клас на очаквано ниво, съответстващо на А1 по Общата европейска езикова рамка (тъй като няма приет официален документ, приравняващ познанията по латински език към нивата от Общата европейска езикова рамка). Това позволява гъвкаво прилагане на изискванията за постигане на описаното ниво на знания и умения по латински език в съответствие с училищния учебен план.

Тематичните области, езиковите средства, устните и писмените дейности в програмата са съобразени с интересите, възрастовите особености и опита на учениците. Програмата на обучението по латински език цели да се открият онези значими от практическа гледна точка знания, умения и ценностни нагласи, чието изграждане способства за:

- повишаването на общата и езиковата култура и комуникативната компетентност на учениците;
- придобиване на способност за изразяване, аргументиране и уместна употреба на родния език;
- придобиване на умения за успешно и ясно формулиране на родния език на мислите и чувствата съобразно с комуникативните намерения и ситуации;
- обвързване на обучението по латински език с гражданското образование, което се постига на основата на паралели и контрасти между съвременните и античните ценности и схващания, които стоят в основата на европейските;
- обвързване на обучението по латински език с влиянието и присъствието на езикови елементи, идеи и ценности в съвременните науки и общества.

Програмата следва както традициите в българското образование при изучаването на латински език, така и съвременните и иновативни тенденции в преподаването му у нас и в европейски контекст.

Очакваните резултати по четирите умения: слушане, четене, говорене и писане се основават на Приложение № 2 към чл. 6, ал. 1, т. 2 от Наредба № 5 от 30 ноември 2015 г. за общообразователната подготовка. В обучението по латински език превес взима развиването на уменията за четене (и разбиране, включително и за писмен и устен превод), а дейностите по останалите умения са помощни спрямо него. Това се налага, тъй като за разлика от съвременните чужди езици, носителите на латинския език, с които учениците общуват по време на своето обучение, са най-вече писаните текстове, датиращи предимно от Античността и от последвалите я епохи. Образцовата езикова употреба на латинския език се търси и намира преди всичко в тези образцови (класически) текстове, а не в съвременни живи носители на езика. Заради това латинският език е определян като „класически език“ и като „исторически език“.

Таблица с декомпозирани стандарти

СЛУШАНЕ	ЧЕТЕНЕ	ГОВОРЕНЕ	ПИСАНЕ
<p>Ученикът може:</p> <ul style="list-style-type: none"> • да разбира познати думи и изрази; • да разбира кратки изречения и сентенции, свързани с изучаваното учебно съдържание, когато се говори бавно и ясно със стандартно произношение и характерна за езика интонация. 	<p>Ученикът може:</p> <ul style="list-style-type: none"> • да чете и разбира елементарни изречения на латински език; • да разбира основна информация от кратки кохерентни адаптирани текстове или оригинални текстове с неголяма сложност; • да разбира граматическата структура на текста (разпознава отделни граматически форми на думите, функции на падежите, словоред) и да прави сравнение с българския език, включително чрез използването на илюстративен материал и на справочни материали (онлайн ресурси, речници, таблици, учебници и др.); • да познава и разбира значението на често употребявани латински изрази, съкращения и сентенции, свързани с предвидените тематични области; • да разпознава развитието на изучаваната латинска лексика в българския или други чужди езици; • да сравнява латински изречения и/или кратък кохерентен адаптиран текст с превод на български език. 	<p>Ученикът може:</p> <ul style="list-style-type: none"> • точно и на добър български език да превежда изучавани текстове; • да отговаря на въпроси, свързани с изучаваните текстове, според изучени модели; • да представя с няколко прости изречения себе си, използвайки изучени модели и изучената лексика. 	<p>Ученикът може:</p> <ul style="list-style-type: none"> • точно и на добър български език писмено да превежда латински изречения и кратки адаптирани текстове; • да представя накратко себе си с няколко прости изречения, като използва опори и учебен речник.

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Тематични области	Очаквани резултати (компетентности по четирите основни умения: слушане, четене, говорене и писане)	Нови знания
<p>I. Римската държава</p> <p>Основни исторически периоди в развитието на Древния Рим: царство, република, империя.</p> <p>Римската република: магистратски дръжности и републикански институции.</p> <p>Устройство на Римската империя. Градове и пътища.</p> <p>Днешните български земи под римска власт. Римските градове и пътища в България.</p> <p>Представяне на Древния Рим във видеоигрите и киното. Римската войска.</p> <p>II. Римското общество</p> <p>Римско семейство и дом. Господари и роби. Мястото на жената в римското общество.</p> <p>Образование и писменост в древен Рим.</p> <p>Медицината в древен Рим и медицинската терминология днес с примерни термини.</p> <p>Римско право и правната терминология днес.</p>	<p style="text-align: center;">СЛУШАНЕ</p> <p>Ученикът може:</p> <ul style="list-style-type: none"> • да разбира познати думи; • да разбира и превежда изрази и сентенции, свързани с изучаваното учебно съдържание; • да разбира кратки изречения и да извлича ключова информация от тях. <p style="text-align: center;">ЧЕТЕНЕ</p> <p>Ученикът може:</p> <ul style="list-style-type: none"> • да чете с правилна употреба на ударенията изречения и кратки текстове на латински език; • да разбира функциите на думите в прости и сложни изречения според падежната им форма с помощта на справочни материали (онлайн ресурси, учебници, учебни помагала); • да разбира съдържанието на латински изречения и кратки кохерентни адаптирани или оригинални текстове с неголяма сложност; • да извлича основна информация от латински изречения и кратки кохерентни адаптирани текстове или оригинални текстове с неголяма сложност; • да познава значението на често използвани латински съкращения, 	<p>„Живи“ и „мъртви“ езици, съвременни и исторически езици. Основни граматически категории в латинския език и в българския и други чужди езици</p> <p>История на латинския език. Азбука и произношение</p> <p>Наличие и значение на падежите. Латински и български словоред</p> <p>Граматика</p> <p>Склонения на имената (съществителни и прилагателни, степени за сравнение)</p> <p>Някои по-често употребявани предлози</p> <p>Местоимения (лични, възвратно, въпросителни, относителни, притежателни, показателни (is, ea, id; hic, haec, hoc; ille, illa, illud); неопределителни (nemo, nullus, alter, alius, neuter, aliquis))</p> <p>Спрежение на глагола в сегашно, минало несвършено и първо бъдеще време на изявително наклонение в деятелен и страдателен залог; повелително наклонение; сегашен инфинитив</p>

	<p>изрази и сентенции, свързани с предвидените в учебното съдържание тематични области;</p> <ul style="list-style-type: none"> да разпознава и допълва информацията в прости и/или сложни изречения. <p style="text-align: center;">ГОВОРЕНЕ</p> <p>Ученикът може:</p> <ul style="list-style-type: none"> точно и на добър български език да превежда изречения и изучавани текстове; да отговаря на въпроси, свързани с изучавани текстове, според изучени модели; да представя с няколко прости изречения себе си, използвайки изучени модели и изучената лексика. <p style="text-align: center;">ПИСАНЕ</p> <p>Ученикът може:</p> <ul style="list-style-type: none"> точно и на добър български език писмено да превежда латински изречения и кратки адаптирани текстове; да представя накратко себе си с няколко прости изречения, като използва опори и учебен речник. 	<p>Глаголите sum и possum; неправилен глагол fero</p> <p>Числителни</p> <p>Примерни понятия, свързани с тематичните области:</p> <p>res publica, magistratus (consul, quaestor, censor), senatus/senator; centurio, dux, imperator, praefectus, legio</p> <p>via, rus, urbs, oppidum, castra; finis, provincia, mare nostrum, natio, gens</p> <p>rusticus, villa, domus, matrona, pater familias, liber, servus</p> <p>studium, artes liberales, musica, litterae, recitatio, imitatio, humanitas</p> <p>medicina и примерни термини / примерни термини от латински произход в други природни науки</p> <p>ius и примерни термини от латински произход</p> <p>Лексика: учениците усвояват 700–800 от най-често употребяваните думи в класическия латински език според изучаваните теми</p> <p>Елементи, свързани с диалогични ситуации: поздрав, представяне, запознаване, сбогуване, извинение, съгласие/несъгласие, благодарност, молба, поздравление, пожелания за празници.</p>
--	---	---

**ПРЕПОРЪЧИТЕЛНО ПРОЦЕНТНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАДЪЛЖИТЕЛНИТЕ УЧЕБНИ ЧАСОВЕ
ЗА ВСЯКА УЧЕБНА ГОДИНА**

Годишен брой часове за изучаване на предмета в IX клас – 72 часа.

Годишен брой часове за изучаване на предмета в X клас – 72 часа.

От тях за всяка учебна година:

За нови знания	50%
За упражнения, преговор, обобщение и практически дейности	45%
За контрол и оценка	5%

СПЕЦИФИЧНИ МЕТОДИ И ФОРМИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Текущи оценки за учебен срок в:	IX клас	X клас
Устни изпитвания и участие в работа в клас/домашни работи/проекти и презентации	минимум 2 оценки	2 оценки
Контролни работи	минимум 1 оценка	минимум 1 оценка
Класна работа	1 оценка	1 оценка

ДЕЙНОСТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ, КАКТО И МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ

Тази програма дава възможност на учителя да прилага различни подходи, методи и стратегии на обучение за стимулиране на индивидуалното развитие на учениците и самостоятелност при учене, както и за насърчаване на мотивацията им в перспективата на ученето през целия живот.

Обучението по латински език има за цел:

- да формира, развие и утвърди на начално ниво езикови и социокултурни компетентности на учениците по латински език;
- да мотивира ученика да използва латински език: като чете, разбира и превежда изрази или думи, кратки текстове, като по този начин комуникира през епохите със създателите на тези текстове, а като помощно средство в овладяването на езика да демонстрира елементарни умения за изразяване в устна и писмена форма.
- да изгражда положително отношение към изучаването на латинския език и културата на епохите, с които е свързан, като на първо и най-важно място се поставя Античността;
- да спомогне за осъзнаване необходимостта от владееенето на чужд език като фактор за интелектуалното израстване на учениците;
- учениците да овладеят специфични знания и да формират такива умения, които са важен фактор за доброто владееене на родния език;
- да спомогне за осъзнаване необходимостта от владееенето на латинския език (и чрез това и на другите класически и чужди езици) като фактор за доброто познаване на националните, европейските и световните културни ценности и традиции и за формирането на толерантност и уважение към етническата, националната, културната, езиковата и религиозната идентичност на всеки.

ПОДХОДИ И МЕТОДИ ПРИ ОБУЧЕНИЕТО ПО ЛАТИНСКИ ЕЗИК

Обучението по латински език се осъществява чрез:

- прилагане на личностно-ориентирано обучение, което позволява индивидуализиран и диференциран подход;
- прилагане на дейностно-ориентиран с акцент върху практическата насоченост на обучението;
- общообразователна и възпитателна насоченост на обучението за формиране на базова култура на личността: нравствена, правна, естетическа, култура на труда, на общуването;
- развиване на творчески умения и независимо мислене на учениците;
- принципа на преподаване от лесно към трудно, от изучено към ново, като работата се основава на личния опит и се създават асоциативни връзки с изучаваното по другите предмети; ученикът се поставя в условия да съпоставя, да сравнява, да открива съвпадения и различия, да обобщава, да търси и предлага свои решения;
- акцентирание върху развиването на компетентностите по четене, включително и на уменията по превод, при интегриране на останалите три езикови умения като помощни средства в овладяването на предвидения тематичен/граматичен материал;
- при възможност общуване в клас на латински език с цел възприемане на възможно най-голямо количество езиков материал от страна на учениците с отчитане на разликите между съвременните говорими и историческите езици;
- изграждането на нагласа за межкултурно общуване, развиване на толерантност и интерес към други култури и модели на поведение, както и на чувство за културна приемственост при поднасяне на социокултурната информация за Римската държава и народите/личностите, използвали латинския език през вековете.

Ключови компетентности	Дейности и междупредметни връзки
УМЕНИЯ ЗА ОБЩУВАНЕ НА ЧУЖДИ ЕЗИЦИ	Връзка с други изучавани чужди езици: запознаване с историческата и културната връзка между латинския и романските езици, както и с други чужди езици с оглед изучаваните в училище. Особено място се отнежда на уменията за работа с речник и с други помагала и електронни ресурси за изучаване на чужди езици, които да дадат възможност на учениците да пристъпят към самостоятелно развитие на езиковите си умения и самообучение по чужди езици.
КОМПЕТЕНТНОСТИ В ОБЛАСТТА НА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК	Развиване на начални умения за превод на текст; обогатяване на лексиката, особено на чуждите думи в българския език с произход от латински; осмисляне на отделни граматически категории и на граматическата терминология; развиване на усет за правилен избор на езикови форми, подходящи за конкретен контекст; връзка с учебен предмет български език и литература и особено с изучавания по литература материал от 8. клас (антична, средновековна и ренесансова литература).
МАТЕМАТИЧЕСКА КОМПЕТЕНТНОСТ И ОСНОВНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ В ОБЛАСТТА НА ПРИРОДНИТЕ НАУКИ И НА ТЕХНОЛОГИИТЕ	Осъзнаване на значението на научното познание през Античността като предшественик на съвременните науки; илюстриране с отделни примери на идващата от латински език терминология в области като математика/химия/физика/биология/медицината.
ДИГИТАЛНА КОМПЕТЕНТНОСТ	Използване на системи за електронно обучение в часовете по латински език за развиване на езикови умения чрез ИКТ, включително чрез използване на електронни ресурси и речници,

УМЕНИЯ ЗА УЧЕНЕ	връзка с учебен предмет информационни технологии. Натрупване на знания и опит за осъзнаване на потребност от мотивирано учене и необходимост от постоянно самоусъвършенстване чрез: <ul style="list-style-type: none"> • ролеви игри и симулации; • самостоятелни задачи, отговарящи на индивидуалните интереси на учениците; • представяне на съчинения, стихотворения, песни и пиеси; • работа по проекти и презентации; • дидактически игри в устна или писмена форма (съставяне на фрази, истории с определени думи, групиране на думи, кръстословици, и т.н.); • извънкласна дейност, обвързана с учебния процес (посещения на представления, свързани с културния контекст на Античността, изложби, уроци, изнесени сред природата и свързани със заобикалящата среда; практически уроци сред исторически или съвременни артефакти, свързани с латинския език; участие в училищни и извънучилищни проекти, представления, тържества, срещи с класически филолози); • използване на съвременни и класически средства за обучение: аудио-и мултимедийни материали; печатни материали (разкази, комикси, откъси от книги, и др.); • електронно обучение (образователен софтуер, онлайн ресурси), връзка с всички учебни предмети.
СОЦИАЛНИ И ГРАЖДАНСКИ КОМПЕТЕНТНОСТИ	Участие в екипни проекти и индивидуални дейности, възпитаване в норми на поведение и изграждане на ценностна система и гражданско самосъзнание въз основа на принципите, наследени от античната култура; осмисляне на националната и европейската културна идентичност чрез опознаване на

	античната култура и на културите на другите народи, връзка с всички учебни предмети.
ИНИЦИАТИВНОСТ И ПРЕДПРИЕМЧИВОСТ	Работа в екип и изпълнение на индивидуални задачи, приучаване към спазване на срокове, развиване на новаторско мислене и приемане на нови идеи, връзка с всички учебни предмети.
КУЛТУРНА КОМПЕТЕНТНОСТ И УМЕНИЯ ЗА ИЗРАЗЯВАНЕ ЧРЕЗ ТВОРЧЕСТВО	Дейности за опознаване на националната култура в контекста на световното и европейското културно наследство, проекти, творчески инициативи, участие в постановки, празници и др., посветени на България и на културите, наследници на латиноезичния Запад, и за развиване на креативност, връзка с учебните предмети история и цивилизации, български език и литература, музика и изобразително изкуство.
УМЕНИЯ ЗА ПОДКРЕПА НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ И ЗА ЗДРАВΟΣЛОВЕН НАЧИН НА ЖИВОТ И СПОРТ	Дейности, формиращи навици за природосъобразен начин на живот, положително отношение към световното и националното културно наследство, връзка с учебния предмет физическо възпитание и спорт.